

Tendințe componistice în muzica anilor '80 conturate de compozitorul Ștefan Niculescu

Octav VELESCU

Lipsa unei noi direcții fundamentale în muzică se face simțită încă de la începutul anilor '70. Gândirea muzicală începe să accepte pluritatea, acea unitate în diversitate - în opoziție față de existența unui limbaj categoric precum cel avangardist. Se realizează astfel o desprindere de „tipul de modernitate” corespunzător avangardei (Ștefan Niculescu, *Un nou „Spirit al timpului” în muzică*, Revista *Muzica* nr. 9, 1986, București, pag. 10), deschizându-se calea către o nouă direcție, al cărei sens contrar va putea fi denumit generic postmodernitate.

Libertatea limbajului poate fi motivată prin importanța mesajului transmis, în detrimentul ordinii de organizare care îi servește drept suport. Se remarcă o schimbare de perspectivă, interesul compozitorilor axându-se mai mult pe *semnificație* decât pe descoperirea unor noi modalități de expresie.

Apare astfel pulverizarea în individual, în detrimentul generalului. Această tendință spre individual, spre inovație și originalitate, s-a instalat în muzică încă din secolul al XIX-lea, și a mers până la individualizarea fiecărui compozitor sau a fiecărei lucrări în parte. Orice compozitor încerca să-și alcătuiască propriul sistem de compoziție, care nu trebuia să fie comun altui compozitor, nici chiar cu cel utilizat într-o altă lucrare a sa. Această formă de originalitate „forțată” a condus la dispariția oricărei ordini generale, la *abandonarea conștiinței artistice în favoarea individualului*. Astfel, compozitorii se pot situa oriunde în conștiința generală datorită dominației individului și a lipsei unui limbaj colectiv. Libertatea alegerii limbajului a făcut posibilă pendularea între conștient și inconștient, între ordine și dezordine, consonant și disonant, cromatic și diatonic.

Receptivitatea muzicii contemporane a fost și ea afectată de multitudinea normelor individuale, fapt ce a condus treptat la imposibilitatea artei de a comunica cu totalitatea publicului, care, pentru a o asimila, trebuia să depună un efort considerabil.

În studiul *Un nou „spirit al timpului” în muzică*, compozitorul Ștefan Niculescu descrie patru posibile tendințe în creația muzicală a perioadei anilor '80, fără ca vreuna dintre acestea să aibă un caracter definitiv:

- *pierderea în individual* – manifestată prin respingerea oricărui fel de ordine anterioară, acceptată colectiv sau propusă individual și, din principiu, a oricărui mijloc artistic folosit anterior, pierzând astfel contactul cu marele public. „Dacă artistul ar întoarce spatele pieței, afirma Klaus Huber în 1985, atunci arta s-ar dezvolta către un „bun în sine”, o afacere extrem de individualistă, și o restrângere drastică a valabilității ei doar la un singur individ – cel care a produs-o –, pierind în cele din urmă din lipsă de semnificație.” (Șt. Niculescu, pag. 16)

- *pierderea în universal* (sacrificând individul) – reflectată prin adoptarea unui limbaj al tradiției culte europene, preluând modele muzicale devenite universale. Aici întregul efort al compozitorului se îndreaptă spre *succesul de public și poate spre salvarea normelor muzicale ale tradiției*. „Dacă artistul s-ar orienta după șansele pieței, atunci arta s-ar dezvolta către o comercializare și o vulgarizare fără limite, pierind în cele din urmă din lipsă de semnificație.” (Șt. Niculescu, pag. 16)

- *disciplina sau abstracțiunea excesivă* – ca rezultat al cercetării unei noi ordini individuale cu intenția de a deveni cândva un limbaj universal adecvat prezentului prin adoptarea de către colectivitate. Acesta presupune crearea unui vocabular, a unei gramatici muzicale comune mai multor compozitori dar și publicului.

- *identificarea cu o sursă străină de cultura proprie* – ca rezultat al căutării unei ordini arhetipale prin apelul la surse diferite de cele ale tradiției culte europene.

O altă direcție ar fi reconsiderarea relației cu tradiția care nu mai este privită drept o normă inabordabilă din trecut, ci ca o conștiință a întregului, a tot ceea ce se cunoaște ca deja format. „*Obligația mea*, afirma Stockhausen, *este de a considera totul pe un plan mai înalt și anume drept ceva ce nu numai se dezmembrează în multe detalii, ci are și ceva comun, care privește întreaga umanitate*.” (Șt. Niculescu, pag. 15)

În această perioadă, pendularea între individual și general se extinde din perimetrul Europei la scara întregii lumi, dar un eventual „sistem muzical mondial” nu va putea fi obținut fără echilibrul prealabil dintre conștiința individuală și conștiința colectivă, dintre codurile de producere și codurile de percepere, dintre divergența tendințelor spre individual și convergența aspirațiilor spre general.

